Varlığın Düzenlenmesi

Resûlûllah (Sallâllahû Aleyhi ve Sellem) şöyle buyurmuştur :

أَوَّلُ مَا خَلَقَ اللّٰهُ الْعَقْلُ

EVVELÛ MÂ HALÂKALLAHÜ EL'AKLÜ

— Ey ilâhi sırları öğrenmek isteyen kimse! Allahü Teâlâ ilk önce Akl'ı yarattı. Ona: — «Gel!» dedi. O da geldi. «Git» dedi. O da gitti. «Söyle!» dedi, söyledi. «Sus!» dedi, sustu. Allahü Teâlâ buyurdu :

— İzzetim hakkı için bana senden sevgili bir kul yaratmadım. Ve sana sabırdan daha üstün, daha faziletli nesne vermedim.

Nakledilmiştir ki, Hazret-i Ali (R. Anh) şöyle demiştir :

— Hak Teâlâ aklı gizli nurdan yarattı. O nur ilk önce gizli, saklıydı. Diledi ki aşikâr etsin. İlmi, aklın nefsinde kodu, fehm'i ruhunda kodu, zühdü başında kodu, hayat'ı gözlerinde kodu, hizmeti dilinde, haberi kulağında, şefkati içindi kodu. Ve rahmeti himmetinde, sabrı gönlünde, yüreğinde, içinde kodu. Bu türlü yücelikle ve kemalâtla akli süsledi. O halde aklın nuru ruhanîdir. Makamı gönüldedir. Sırrın yanındadır. Sırrın durmadan meyli, âlâya, yüceyedir. Ama aklın kendi zâtında âlâya meyli yoktur. Vakit olur ki dünyaya meyli olur, vakit olur ki Âhiret'e meyleder.

Nakledilmiştir ki, Hak Teâlâ akla hitap edip dedi ki:

— Önüne nazar eyle, bak!

Akıl da baktı. Bir lâtif, çok güzel şey gördü... Akıl sordu:

— Sen kimsin?

O nesne dedi ki:

— Ben o kişiyim ki, sen, bensiz kaaim olamazsın!

Akıl sordu:

— Adın nedir senin?

— Benim adım Tevfik'tir. (1)

Yine nakledilir ki:

Sâmit oğlu Ubâde (R. Anh) dedi ki: «Hak Teâlâ kalemi yarattığı zaman:

— Yâ kalem, yaz! diye buyurdu. Kalem de:

— Yarabbi, ne yazayım? dedi. Hakteala̧ Hazretleri:

— Olanı ve olacağı yaz! buyurdu. Kalem de yazdı.»

Resulü Ekrem (S.A.V.) Hz. demiştir ki:

«Hakteal̂â ilk önce kalemi bir cevherden yarattı. Uzunluğu beş yüz yıllık yoldur. Yüz boğumu vardır. Ucu iki parçaya ayrılmıştır, yarılmıştır. İçinden nur çıkar. Nitekim dünya kaleminden mürekkep çıkar. Başı Arş'a bağlıdır. Ve bir meleğin elindedir.»

Derler ki: Her harfin büyüklüğü Kafdağıncadır.

Yine nakledilir ki, İbn-i Abbas (R. Anh):

— Hak Sübhânehu ve Tealâ **Levh-ı Mahfûz**'u (Yüce âlemde olmuş ve olacak şeylerin yazılı olduğu lâhutî levhayı) yarattı, dedi. Öyle ki **Kıyamet Günü**'ne kadar olmuş ve olacakların hepsini orada sakladı. **Levh-i Mahfûz** ak incidendir. Çevreleri kızıl yâkuttandır. Her gün üç yüz altmış türlü renge girer.»

Kimileri de dediler ki:

— Levh-i Mahfûz iki türlüdür. Birisi üst levh, birisi alt levhdır

İbni Abbas (R. Anh) dedi ki:

— Kalem'in Levh-i Mahfûz üstüne yazdığı şey şudur:

(1) Cenab-ı Hakk'ın ezelî iradesini kulunun dileğine uygun kılmasıdır. Allah'ın yardımına nâiliyettir.

olup belâlarıma da sabreylerse ve nimetlerime şükreylerse ben onu Kıyamet gününde Sıddıklardan yazarım ve Sıddıklarla haşrederim. Her kim ki benim kazâlarıma, kader hükümlerime razı olmazsa ve belâlarıma sabretmez ve nimetlerime şükretmezse varsın, bir başka Tanrı istesin.»

Peygamberimiz (S.A.V.) şöyle buyurdu:
— Hakteâlâ Kalem'i yarattığı zaman:
— Yaz! diye buyurdu. Kalem:
— Yarabbi, ne yazayım? dedi. Hakteâlâ:
— Şefaatı enbiyaya; kerameti evliyayâ, muhabbeti etkıyaya (Allah'tan korkup sakınanlara, Allha'ın rızasını elde etmeğe çalışan takva sahiplerine) yaz! Uçmağı cömert baylara, o türlü kimselere yaz! diye buyurdu. Kalem:

— Yâ ilâhi dervişler için ne yazayım? dedi. Hak Teâlâ:
— Hüm lî ve enâ lehüm — Fıkara benimledir, ben de onlarlayım. Onlarla benim aramda hiçbir vasıta ve perde yoktur! diye buyurdu.

Hazinetül Ulemâ'da şöyle nakledilmiştir:
— Peygamberimiz (S.A.V.) buyurdu: «Allahüteâlâ kaleme:

بسم الله الرحمن الرحيم

BİSMİLLÂHİR RAHMANİR RAHİM

(Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adile)

diye yazmasını buyurdu. Kalem de Bismillâh'ın «B» sini yazdı. «B» den bir nur çıktı. Arş'tan Ferş'e kadar mülk ve melekûtu aydınlattı. Kalem:

— Yarabbi bu ne «B» dir ki ondan bu türlü nur çıktı? dedi. Hak Teâlâ:

— Bu benim Muhammed ümmetleri için keremimin nurudur! buyurdu. Sonra kalem S yi (sin harfini) yazdı.

Sin'den üç nur çıktı. Yani her dişinden (1) bir nur fışkırdı. Birisi uçtu, Arş'a gitti. Birisi Kürsi'ye gitti. Birisi de Uçmağa, Cennet'e gitti.

Kalem :

— Yarabbi! Bu nurlar ne türlü nurlardır? diye sordu. Hekteâlâ dedi ki:

— Muhammed (S.A.V.) in ümmetini üç bölüğe ayıracağım ben. Bir bölüğü SÂBIKUN BİLHAYRAT ola. Yani bâtını zâhirinden galip ola. Bir bölüğü MUKTASID ola Yâni bâtını zâhiri beraber ola. İtidâl üzere hareket ede. Ve bir bölüğü de ZÂLİMÛN LİNEFSİHİ, yani zâhiri bâtınından galip ola.»

Arş'a giden nur hayırlı işler işleyenler nurudur. Kürsiye giden nur muktasıdlar, itidalli kimseler nurudur. Uçmağa uçup giden nur da kendi nefislerine zulmedenler nurudur.

Bundan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Kalem'e :

— M (mim) yaz! diye buyurdu. Kalem «mim» yazdı. Ondan bir nur çıktı. Arş'tan tam Ferş'e kadar vardı. Kalem bu nuru görünce iki bin yıl şaşknlık içinde kaldı. Kalem :

— Yarabbi, bu ne nurdur? dedi. Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri :

— O nur **Muhammed nuru**'dur. Ve Muhammed benim Habibimdir, Resulümdür, bütün yaratıkların hayırlısıdır. Bütün âlemi ben O'nun için yarattım, buyurdu.

Kalem bu sözü işittiği zaman Tanrı'dan izin istedi. O nura selâm vermeyi diledi. Hak Teâlâ Hazretleri izin verdi. Kalem :

— Esselâmü aleyke yâ Resulâllah! dedi. Hakteâlâ:

— Ey kalem kime selâm verdin sen! dedi. Kalem de:

— Senin Habibine, halkın hayırlısına selâm verdim! dedi. Hakteâlâ Hazretleri :

— O burada hazır değildir ki! Eğer hazır olsaydı senin selâmını alırdı. Ama onun yerine ben senin selâmını alayım ey kalem! dedi.

---

(1) Arapça S harfine Sin denir ve üstünde üç diş, çentik vardır.

Peygamberimiz (S.A.V.) bu itibârdan ötürü:

— Selâm vermek sünnet oldu! Ve selâm almak da farzoldu! demiştir.

Bundan sonra, kalem:

الله الرحمن الرحيم

ALLAHİR RAHMANİR RAHİM
(Rahman ve Rahîm olan Allah)

diye yazdı. Ve:

— Yarabbi, bu ne isimlerdir? diye sordu, Hak Süphanehu Teâlâ Hazretleri:

— Ben sâdıklara (dini bütünlere) Allahü Azîmüşşanım (şanı yüce Allah'ım) Muktasıdlara Rahmanım ve zalimün linefsihi olanlara da Rahim'im, buyurdu.

Hakteâlâ sonra meleklerine:

— Ey, benim feriştehlerim! dedi. Siz de tanık olun ki her kim:

بسم الله الرحمن الرحيم

BİSMİLLÂHİR RAHMANİR RAHÎM
(Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adı ile)

derse ben onu yargıladım, bağışladım. Onun amellerini mubarek, kutlu kıldım. Ve hasenatını, iyi işlerini kabul ettim, günahlarını bağışladım» buyurdu. Kalem:

الحمد لله رب العالمين ۝ الرحمن الرحيم

EL HAMDÜLİLLÂH RABBİL ÂLEMİN ★ ERRAHMÂNİR RAHÎM ★
(Fatihâ sûresi, âyet: 1-2)

(Rahman ve Rahîm olan ALLAH adiyle. Bütün hamd, âlemlerin Rabbi olan Allaha'dır.)

vesse-
lâm'in canına :

— O denizlere gir! diye buyurdu. Can da o denizlere girdi: Âlemlere rahmet oldu. Nitekim Hak Celle ve Alâ Hazretleri şöyle buyurur :

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ

VE MÂ ERSELNÂKE, İLLÂ RAHMETEN LİL'ÂLEMİN

(Enbiyâ sûresi, âyet: 108)

(Biz seni ancak âlemlere rahmet için gönderdik.)
Ondan sonra kalem :

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

MÂLİKİ YEVMİDDİN

(Fatiha süresi, âyet: 3)

(Din günü olan Kıyamet'in sahibidir.)

diye yazdı. Karanlıklarla karışmış bir nur belirdi. O nur ki iki parça oldu. Nur bir yana gitti. Karanlık bir yana gitti. Hak Teâlâ Hazretlerinurdan SAADET denizini yarattı. Zulmetten de ŞEKAVET (âsilik) denizini yarattı. Hak Sübhânehu ve Telââ Hazretleri :

— Her kim **Mâliki Yevmiddin** dese Şekavet denizinden emin olup Saadet denizinde

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

İYYAKE NA'BÜDÜ ve İYYÂKE NESTAÎN

(Fatiha sûresi, âyet: 4)

(Biz yalnız sana kulluk ederiz. Ve yalnız Sen'den yardım dileriz.)

diye yazdı. Bir nur belirdi. O nur iki parça oldu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri birinden TEVFİK (yardım) denizini, birisinden de İSMET denizini yarattı ve:

— Her kim «İYYÂKE NA'BÜDU ve İYYÂKE NESTAÎN» dese ona ben **tevfik** ve **ismet'i** yoldaş ettim! buyurdu.

Kalem bunden sonra:

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ الَّذِينَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

İHDİNES SIRÂTEL MÜSTAKIM SIRÂTELLEZİNE EN'AMTE ALEYHİM.

(Fatiha sûresi, âyet: 5-6)

(Bizi dosdoğru yola ilet. Nimetine ve gazaba uğramayanların yoluna.)

diye yazdı. Bir nur belirdi. O nur iki parça oldu. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri nurların birinden HİDAYET denizini yarattı. Birinden de ZIYADET (bereket, çokluk) denizini yarattı ve:

— Bunları her kim okursa elbette ben ona Hidâyet ve Ziyâdet veririm! buyurdu.

Kalem ondan sonra:

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

GAYRİL MAĞDUBİ ALEYHİM VELÂDDÂLİN

(Fatihâ sûresi, âyet: 6)

(Gazaba uğramayanların ve sapmayanların yoluna)

diye yazdı. Ondan bir karanlık belirdi. O karanlık da ikiye bölündü. Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri birinden GAZAB denizini yarattı, birisinden de SAHAT (öfke) denizini yarattı. Tanrı Teâlâ Hazretleri :

— Her kim ki bunları okursa ben onları bu iki denizden emin eylerim, buyurdu.

Zühretül Riyaz'da nakledilir ki :

— Peygamberimiz (S.A.V.) dedi ki :

— Kalem **BİSMİLLÂHİR RAHMANİR RAHÎM**'i yedi yüz yılda yazdı. Hak Teâlâ buyurdu :

— Kim **BİSMİLLÂHİR RAHMANİR RAHÎM** dese, yüz yıl ibâdet etmiş gibi sevap veririm!

Abdullah bin Ömer, Peygamberimiz (S.A.V.) den nakledip şöyle der :

— Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, halkı önce zulmet, karanlık içinde yarattı. Ondan sonra onların üstüne nur saçtı. Hem kime o nurdan bulaşıp değdi ise hidayet buldu, doğru yola erişti. Her kime ulasmadı ise o kimse dalâlette, eğri yol içinde kaldı.»

Kısas-ı Enbiya'da nakledilir ki :

—Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri, ondan sonra, bir beyaz inci yarattı. Yedi kat yerlerden ve yedi kat göklerden uluydu. Bu inicnin yetmiş bin dilį vardı. O'nu takdis ve tenzih ederlerdi.» Eğer sorulursa ki, Peygamberimiz (S.A.V.): «Hakteâlâ ilk önce benim aklımı ve ilk önce benim ruhumu yarattı ve ilk önce benim nurumu yarattı, ilk önce kalemi yarattı, ilk önce Levh'i yarattı.» diye buyurmuştur, öyleyse bunları uygulama şekli nedir?

Âlimler arasında cevap budur:

— Sözleri bir araya getirme iki cihet iledir: Biri budur ki Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri bir cevher yarattı. O cevher hayata sebep olduğu itibarı ile CAN ilktir. Ve âleme nur olduğu itibarı ile NUR ilktir. Âlemi tedbir eylediği itibarı ile AKIL ilktir. Kâtip olduğu sebebiyle de KALEM ilktir. Ve levh olması dolayısiyle de LEVH ilktir. Ama adlanma (müsemmâ birdir) **(Fahtilâfül ibârat li ihtilâfil itibârat)** (ibârelerin değişik olması, yâni anlayışların, itibarların değişik olmasındandır.)

İkinci itibar da, her biri için İLK olmaktır. Çünkü, itibâr âlemin müfredatına ve mürekkebatına nazar iledir. Meselâ müfredatına göre CÂN Ceberût âleminde ilk mahlûktur, ilk yaratılandır. Akıl ise Melekût âleminde ilk yaratılandır. Ve Levh de ilk yaratılandır Mülk Aleminde.

(Bütün her şeyi Allah daha iyi bilir.)

Bundan sonra Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri Arş-ı Kerim'i yeşil bir cevherden yarattı. Yetmiş bin dili vardı. Hak Sübhanehu ve Teâlâ'yı türlü türlü kelimelerle tesbih ederlerdi.

İmam Fahri Râzi (R. Aleyh) dedi ki:

— Arş'ın nurdan altı yüz bin predesi vardır. Her perdenin büyüklüğü yedi kat yerden ve yedi kat gökten büyüktür.

— Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri Arş'ı bir yeşil cevherden yarattı. O cevhere, bir kere heybetle baktı. Arş, su oldu. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazretleri YEL'i yarattı ve Yel'i suyun üstüne koyup serdi. Arş'a kendisi hükmeyledi ve:

الرَّحْمٰنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوٰى

ERRAHMÂNÜ ALEL ARŞİSTEVA

(Tâhâ sûresi, âyet: 5)

(Allah Arşıâlâsından her şeye hükümrândır)

dedi. Arş bu sözü işitince kendi halini görüp şaşkınlık içinde kaldı. Ondan sonra Hak Teâlâ Hazrelteri bir yılan yarattı. Başı beyaz inciden, gözleri yakuttan, vücudu altın-

dandı. O yılanın yetmiş bin yüzü vardı. Her yüzünde yetmiş bin ağzı ve dili vardı. Hak Tebareke ve Teâlâ'yı tesbih ederlerdi. Sonra, o yılan Hakkın emri ile Arş'ı yarı boyu ile kuşattı. Ve yarı boyu da aşağı salınıp durdu. Arş'ın boyu bir yönünden bir yönüne, yani bir ayağından bir ayağına, gayet tez uçan bir kuş hızı ile, otuz bin yıllık yoldur. Ve bütün varlıklar Arş'ın katında bir sahrada halka gibidir.

Nakledilir ki, bundan sonra, Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri HAMELETÜL ARŞ'ı, yâni Arş'ı sırtlarında taşıyan melekleri yarattı. Bunlar dört feriştehdir. Arş-ı Âlâ'yı taşır, götürürler. Ne zaman ki Kıyamet günü gelecektir. Yüce Arş için dört ferişteh, yani dört melek daha gelecek, bunlar Arş-ı Âlâ'ya izzet için sekiz ferişteh olacaklardır. Nitekim Hak Tebâreke ve Teâlâ :

وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ

VE YAHMİLÜ ARŞE RABBİKE FEVKAHÜM YEVMEİZİN SEMÂNİYE.

(El Hâkka sûresi, âyet: 18)

(O gün Allah'ın Arş'ını, bunların da üzerinde, sekiz taşıyıcı melek yüklenir.)

diye buyurmaktadır.

İbni Abbas (R .Anh) dedi ki :

— Hak Sübhânehu ve Teâlâ Arş'ı yarattığı zaman o dört feriştehe :

— Arş-ı Âlâ'yı götürün! diye buyurdu. Onlar da götürmek istediler. Fakat götüremediler. Hak Tebâreke ve Teâlâ Hazretleri bunlara yedi kat yerde ve yedi kat gökteki bütün meleklerin kuvvetince kuvvet verdi. Arş'ı yine götürmek istediler, götürmediler. Hak Teâlâ Hazretleri:

— **Lâ havle velâ kuvvete illâ billâhil, aliyyil azîm** (Kudret ve kuvvet ancak Yüce Allah iledir) deyin! diye buyurdu. Onlar da böyle dediler. Ondan sonra Arş-ı Azâm'ı götürdüler.

Arş'ı götüren meleklere KERRİBİYYÛN denilir. Yâni «İlâhî dergâha en yakın melekler» demektir. Bu melek-

lerin başları Arş-ı âlâ'da ve ayakları yedi kat yerden aşağıdadır.

Resûlûllah (S.A.V.) Hazretleri buyurmuştur ki:

— Arş-ı Alâ'nın ayağında şöyle yazılmıştır: «Hak Teâlâ buyurdu ki, her kim bana itaatli olursa ben de ona itaat ederim. Her kim beni zikrederse ben de onu zikreder, anarım. Her kim benden bir şey isterse ben ona dilediğini veririm. Her kim istiğfar eder, benden bağışlanma dilerse ben onu yargılar, bağışlarım. Ve her kim şükrederse ben ziyadesini veririm.»

Hazret-i Ali (Kerremallahü vechehu — Allah yüzünü kerîm eylesin) demiştir ki:

«— Bir gün Resûl-i Ekrem ve Nebiyy-i muhterem (S. A.V.) Hazretlerine Arş-ı Âlâ'nın ululuğundan sordum. Resûlûllah (S.A.V.) dedi ki:

«— Yâ Ali! Ulu bir şeyden sordun. Ey Ali, bilesin ki Arş'ın üç yüz altmış bin ayağı vardır. Her ayağında üç yüz bin âlem vardır. Her âlemde üç yüz altmış bin sahra vardır. Her sahrada üç yüz altmış bin şehir vardır. Her şehirde de nice nice yaratıklar vardır ki onları Hak Teâlâ'dan başka kimse bilmez. Ve Hak Teâlâ onlara:

— İstiğraf ediniz, sevâbını Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'yi sevenlere bağışlayınız, dedi. Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'yi (Allah cümlesinden razı olsun) sevmeyenlere de lânet ediniz! diye buyurdu.»

Arş-ı Âlâ'dan sonra Hak Teâlâ Hazretleri **RUH**'u yarattı. Ama bu **RUH**'ta sekiz türlü kavil (söz) vardır. Birinci kavli Avârifül Maarif şöyle nakleder:

— **RUH**'tan murad Cebrâil (A.S.) dır.»

İkinci kavil için Keşşat'ta şöyle denilmiştir:

— Ruh, Allahü Teâlâ Hazretlerinin katında bir yüce, sevgili ve aziz ferişteh, melektir. Ve sıfatlarını ancak Allahü Teâlâ bilir.»

«Üçüncü kavil de Hz. Ali (Kerremallahü vechehu) tarafından söylenmiştir ki şudur:

«— RUH, bir melektir. Yetmiş bin yüzü vardır. Her yüzünde yetmiş bin ağızı bulunur. Her ağzında yetmiş bin dili vardır. Her bir dilinde yetmiş bin lûgat, söz vardır. Bu

diller Hak Teâlâ Hazretlerini bu lûgatlarla tesbih eder. Ve Hak Teâlâ her tesbihten Kıyamet'e kadar bir melek yaratır ve onlar feriştehlerle birlikte uçarlar.»

Dördüncü kavil, Ömer oğlu Abdullah tarafından söylenmiştir :

«— RUH, bir feriştehdir, bir melektir. Yüz bin kanadı vardır. Eğer bir kanadını açmış olsaydı Mağrıb'le Maşrık (Batı ile Doğu) arası dopdolu olurdu.»

Beşinci kavil de şudur :

— RUH, Hak Telâå'nın mahlûklarından, yaratıklarından bir mahlûktur. Yüzü âdem oğullarına benzer. Yeryüzüne inen her melekle bir RUH ta birlikte iner.

Altıncı kavil için de Ebû Salih (Rahmetullahi Aleyh) şöyle demiştir :

«— RUH'un kılığı, vücudu, insan kılığına, biçimine benzer, Lâkin insan değildir.»

Yedinci kavli de Mücâhid (R. Anh) söylemiştir:

«— Ruh, âdemoğullarının biçimindedir. Eli ve ayağı vardır. Yer, içerler ve giyinirler amaferişteh değildir. Ademoğlu da değildir. Onlar da bir kavim'dir.»

Sekizinci kavil Cübeyr oğlu Said (R. Anh) tarafından şöyle söylemiştir :

«— Hak Teâlâ Hazretleri Arş'tan sonra RUH'tan ulu mahlûk yaratmadı. O kadar ulu idi ki yerleri ve gökleri yese bir lokma ederdi. Ama yaradılışı meleklere vé kılığı, yüzü Âdem'e benzerdi. Yarın Kıyamet Günü'nda o Yüce Arş'ın sağ yanında duracak, bütün melekler de tek saf olacaklardır. Ama o tek başına bir saf olacak ve Resulullah'ın (S.A.V.) ümmetine şefaat dileyecektir.»

Böylece, bu yolda anlatılanlar Hadis-i Şerif ile de sâbit olmuş doğrulanmıştır. Ama insanda bulunan ruh, bu anlattığımız RUH'tan başka bir ruhtur.

Tefsir-i Kadı'da denilmiştir ki :

«— İnsan bir cevherdir. Bedeni harap olmakla CAN'ı harap olmaz. Bunun için CAN, Zat-ı ilâhiye'nin tecelli ettiği yerdir. O Can'a Hayatülkül (Bütün Hayat) Ruhul Ervah (Ruhların ruhu) derler. Nitekim Zülcelâl Hazretleri Kelâm-ı Kadim'inde şöyle buyurur :

بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ

BEL AHYÂÜN INDE RABBİHİM YÜRZAKUN

(Ali İmran sûresi, âyet: 169)

(Onlar Rablarının yanında diridirler ve rızıklarına nail olmaktadırlar.)

Peygamberimiz Sallâllahu Aleyhi ve Sellem de:

خُلِقْتُمْ لِلْاَبَدِ وَاِنَّمَا تَنْتَقِلُونَ مِنْ دَارٍ اِلَى دَارٍ

Huliktüm bil ebedi ve innemâ tekulûne men dârin ilâdâr.

(Ebediyet için doğunuz. Muhakkak dâr-ı dünya'dan dâr-ı Âhiret'e nakledeceksiniz.) diye buyurmuştur.

★★★

Ey İlâhi sırları öğrenmek isteyen kimse! Ruhları beyan etmekte bütün din bilginleri çok şey söylediler. Ama insan, mârifetullahı anlatmakta âcizdir. Ruhun da hakikatında ve mârifetinde gerçekten âcizdirler. Bu sebepten Ruh'un konusuna ve enginliğine dalmaktan menedilmiştir. Çünkü bu, şaşkınlığa uğramaktır ve tahayyülâttır, hayallere dalmaktır.

İmam-ı Gazâli (Rahmetullahı Aleyh) dedi ki:

«— Insanın ruhu hemen hemen cismi biçimindedir. Güzelliği de sonsuzdur.»

Ehli Sünnet Velcemaat da dediler ki:

«— Insan, kendi cismi ile ruhun topluluğudur. Haşir, sevap ve ceza ikisine de vardır. İkisi de birliktedir. Lâkin insanın en şerefli parçası ruhtur ve kalb ona tâbidir.

Ehl-i keşif dediler ki:

«— Ruh, güzel, lâtif bir cevherdir. Ne ayrılabilir, ne bölünebilir. Belki âlem-i emirdendir. Ve bu ruh iki kısımdır: Biri ulvî ruhtur. Biri de süflî, alçak bayağı ruhtur. İnsanın ve meleklerin ruhları yüce ruhtur, ulvîdir. Cinnîlerin ve şeytanların ruhu süflîdir. bayağıdır. Ama hayvanların, nebatların (bitkilerin) ve madenlerin (yerden çı-

kanlan cevherlerin) ruhları tabiattan zâhir olurlar ve yine tabiata karışırlar.

Hak Sübhanehu ve Telââ RUH'tan sonra İLLİYYİN'i (Gökyüzlerinin üstünde, yüce dergâha yakın, meleklerin yerini) yaratmıştır. Orası zebercedden bir evdir. Arş'ı Alâ'nın altındadır. Bütün halkın yaptığı işler, ameller, hayır ve şerler orada yazılmıştır. (1)

Ondan sonra Hak Sübhânehu ve Teâlâ Hazretleri KURSI'yi yaratmıştır, bir lâtif cevherdendir.

Resûl-i Ekrem (S.A.V.) Hazretleri dedi ki:

«— Yedi kat yerlerle yedi kat gökler KÜRSİ'nin yanında bi rsahrada bir halka gibidir. Kürsi de Arş-ı Âlâ yanında bir sahrada bir halka gibidir (1). (Öyle olunca Kürsi kendisini gördü. Hak Teâlâ Kürsi'yi Arş-ı Âlâ'dan bir kandil gibi asakodu. Şimdi Arş-ı Âlâ'da asılıdır.

Mesabih Şerh'inde şöyle nakledilmiştir:

Hz. Musa (A.S.):

— Yarabbi, dedi, Arş ile Kürsi'nin arasında ne kadar yol vardır?

Hak Sübhanehu ve Teâlâ Hazretleri:

— Yâ Mûsâ, dedi. On bin yıllık yol vardır ve on bin kere Mağrib ve Maşrık arası kadardır. (2)

Nitekim Hakteâlâ Kur'anı Azîmüşşan'ında şöyle buyurur:

فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

FESUBHÂNELLEZİ BİYEDİHİ MELEKÛTÛ KÜLLİ ŞE'İN VE İLEYHİ TÜRCEÛN

(Yasin sûresi, âyet: 83)

(Her şeyin mukadderatını elinde tutan Allah'ın şânı yücedir, münezzehtir, hepiniz de O'na döneceksiniz.)

---

(1) İLLİYYIN — Semalar üzerinde defter-i âmalinin bulunduğu gök makamı.

(2) Büyük İslâm şairi Âkif Kürsi'yi şöyle tarif etmiştir:

Kürsi-i Celâlin ki, semalarla zeminler,
Bir nokta kadar Sahn-ı Muhitinde tutar yer.